

Γνωστές και άγνωστες πτυχές από την ζωή του ποιητικότερου των στιχουργών

Μνήμη Νίκου Γκάτσου

Του ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΣΚΑΡΠΕΛΛΟΥ

Αν ζούσε ακόμη σήμερα ο Νίκος Γκάτσος, θα έκλεινε προχθές τα 103 ή κατ' άλλους τα 99 του χρόνια. Μια εμβληματική όσο και αιγυπτιακή μορφή! Γεννήθηκε στις 8 Δεκεμβρίου 1911 ή 1914, στην Ασέα τής Τρίπολης. Ήταν δηλαδή ο μόνος ποιητής τής γενιάς του '30 που δεν είχε αστική καταγωγή...

Ασφαλώς ποιητής, υπερρεαλιστής! Καταξιώθηκε ναρκίς με την «Αμοργό» (1943), την μόνη συλλογή που εξέδωσε εν ζωή. Αργότερα διέπρεψε και ως μεταφραστής και κυρίως ως στιχουργός, όταν γνωρίστηκε και εισήλθε στον κύκλο του Μάνου Χατζιδάκι. Αλλά και έτσι ήταν ο ποιητικότερος των στιχουργών!

Ο πατέρας του ήταν ο πρώτος μετανάστης από τον Δήμο Βαλτετσίου στις ΗΠΑ. Δεν πρόλαβε ωστόσο να εγκατασταθεί, γιατί πέθανε πάνω στο πλοίο από πνευμονία και το πτώμα του το πέταξαν στην θάλασσα. Σκληρές εποχές... Που αποτυπώνονται στο έργο του ποιητή. Όπου συχνά υπάρχει η προσημονή ενός ταξιδιού που ποτέ δεν μάς αποκαλύπτει τί γίνεται στην άλλη άκρη του. Ο πολύς Ζήσιμος Λορεντζάτος σημειώνει για την πολυθρόνη

«Αμοργό»: «Την χρονιά που πέθανε ο Παλαμάς πρωτοκυκλοφόρησε η Αμοργός, το μαλαμοκαπνισμένο αυτό τεχνούργημα, αλλά με εκείνη την λυπημένη ποιητική ευγένεια – όπως ήταν και ο ίδιος ο δημιουργός – στα κορυφαία σημεία της. Για μένα, το πιο παλαβό – θεοπάλαβο – και το πιο γνωστό ποίημα που ξέρω».

Κύριο εκφραστικό υπόβαθρο στο ποίημα είναι το δημοτικό τραγούδι με όλες τις παραλλαγές του: τα τραγούδια, τα μοιρολόγια και γενικά την σύνολη προφορική ποιητική παράδοση του λαού μας, αναβαπτισμένη στα σύγχρονα νάματα του σουρεαλισμού. Κύρια σύμβολα που χρησιμοποίησε ο Γκάτσος ήταν ο Χριστός, η Παναγία, ο Άι-Γιώργης, ο Άι-Νικόλας, δίνοντας τους ανθρώπινη υπόσταση. Πρό-

σωπα που δρουν σαν να είναι διπλανοί μας! Αλλά και ήρωες τής ιστορίας μας, από το Βυζάντιο και το 1821, που συνομιλούν με το παρόν για τα σύγχρονα αιτήματα! Ο ποιητής γνώριζε την ιστορία και την βίωνε δημιουργικά στο έργο του.

Πολλές αποκαλυπτικές πληροφορίες για τον οιονεί άγνωστο Νίκο Γκάτσο έφερε στο φως η εκ Μεσολογγίου σύζυγός του από το 1975, επίσης στιχουργός, Αγαθή Δημητρούκα. Το 2018, 26 χρόνια από τον θάνατο του ποιητή, επιμελήθηκε μια πολύτιμη έκδοση 700 σελίδων, με τα πάντα («Νίκος Γκάτσος – Όλα τα τραγούδια», εκδόσεις Πατάκη).

Από το πρώτο του τραγούδι στην δισκογραφία, το περίφημο «Χάρτινο το φεγγαράκι», με την φωνή τής Νάνας Μούσχουρη, το 1958, γραμμένο μια

δεκαετία πριν για το «Λεωφορείον ο Πόθος». Μέχρι τότε τού ήταν άγνωστη η σχέση του με το τραγούδι και τα πνευματικά δικαιώματα. Όταν ο Χατζιδάκις τού έδωσε 300 δραχμές από την τότε ΑΕΠΙ, κατάλαβε ότι μπορεί και να βιοπορίζεται.

Αξίζει να δούμε κάποιες πτυχές του ποιητή που φωτίζει η σύντροφός του: - Πέρα τού Χατζιδάκι, ο Γκάτσος θεωρούσε πως ο Ξαρχάκος ήταν αυτός που τον ενέπνεε.

Ο Ξαρχάκος τον είχε σαν πατέρα και ο ίδιος τον Ξαρχάκο σαν γιο! Διατηρούσε δε μεγάλη φιλία με τον Σωτήρη Μουστάκα και την οικογένειά του.

Έγραψε μάλιστα στην κόρη τού Μουστάκα Αλεξία το «Καίγομαι – καίγομαι», που το θεωρούσε σκυλάδικο και έλεγε το εξής: «Να δείτε που ο κό-

σμος δεν καταλαβαίνει, και θα το θεωρήσουν αριστούργημα αυτό». Όπως και έγινε! Από ένα παικνίδι δηλαδή ξεκίνησε το τραγούδι αυτό, για να μελοποιηθεί στην συνέχεια από τον Ξαρχάκο στο «Ρεμπέτικο».

- Ο Γκάτσος αγαπούσε ιδιαίτερα τον Μπισιά, τον Γιώργο Μαρίνο και την Μούσχουρη. Ο Μπισιάς είχε τα στοιχεία τού καλού παιδιού με την καταγωγή από το χωριό και την ωραία φωνή, που εκτιμούσε και ο Χατζιδάκις.

Στο τραγούδι «Ο Γιάννης ο φονιάς», που ερμήνευσε δωρικό, σχεδόν αυστηρά ο Μπισιάς, συνέβαλε και η σύντροφός του. Αναρωπιόταν τότε τι να κάνει τον Γιάννη τον φονιά, Κεφαλλονίτη ή Μεσολογγίτη, γράφοντας πάνω στην υπάρχουσα μουσική τού Μάνου. - «Μην τον κάνει Κεφαλλονίτη» τού έλεγε η Μεσολογγίτισσα Δημητρούκα, «δεν θα έχει αξία το φονικό, από έναν τρελο-Κεφαλλονίτη». Προτίμησε λοιπόν να τον κάνει «Μεσολογγίτη», αφού θα έκρυβε και έναν ηρωισμό η πράξη του!

- Δεν μιλούσε για άλλους στιχουργούς, αλλά για μεμονωμένα τραγούδια που ξεχώριζε. Τού άρεσαν κάποια τραγούδια τού Λευτέρη Παπαδόπουλου ή ο σίκος τού Μάνου Ελευθερίου: «Αυτά τα δέντρα στην βροχή ήταν άνθρωποι μοναχοί». Εκτιμούσε πολύ και τον Σαββόπουλο ως εκπρόσωπο τού μοντέρνου ρεύματος.

- Η σωματική φθορά για τον Νίκο Γκάτσο άρχισε το 1989. Μετά από ένα κάταγμα που υπέστη, άρχισε να βαριέται, να παραιτείται. Αργότερα νοσηλεύθηκε με διάφορα προβλήματα υγείας και τελικά «έφυγε» στο νοσοκομείο, στις 12 Μαΐου 1992. Δύο χρόνια αργότερα, το 1994 «έφυγε» και ο αγαπημένος του «αδελφός», ο Μάνος Χατζιδάκις.